1

POČAS PRVÝCH TÝŽDŇOV DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY, NA JESEŇ 1939, poslali rodičia šesťročného chlapca z veľkomesta, podobne ako tisíce iných, aby sa ukryl v ďalekej dedine.

Muž, ktorý cestoval na východ, pristal na to, že za veľkú sumu peňazí chlapcovi nájde dočasný domov a opatrovníkov. Keďže rodičia nemali veľmi na výber, chlapca mu zverili.

Dúfali, že poslať dieťa na východ krajiny bude to najlepšie, čo môžu spraviť, aby sa v bezpečí dožil konca vojny. Pre protinacistické aktivity chlapcovho otca pred vojnou sa sami rodičia museli uchýliť do úkrytu, aby sa vyhli núteným prácam v Nemecku či uväzneniu v koncentračnom tábore. Svoje dieťa chceli pred týmto nebezpečenstvom uchrániť a predpokladali, že po vojne sa opäť stretnú.

Lenže skutočnosť ich plány zmarila. V zmätku a chaose vojenskej okupácie, pri nekonečných presunoch obyvateľstva rodičia stratili kontakt s mužom, ktorý ich syna odviedol na vidiek. Museli rátať aj s možnosťou, že ho už nikdy neuvidia.

Chlapcova opatrovateľka zomrela do dvoch mesiacov od jeho príchodu a nezostalo mu iné, len sa osamote potulovať z dediny do dediny. Niekedy ho prichýlili, inokedy odohnali.

Dediny, v ktorých strávil nasledujúce štyri roky, sa od jeho rodného kraja etnicky líšili. Tamojší izolovaní a zaostalí roľníci mali svetlú pokožku, žlté vlasy a modré alebo zelené oči. Náš chlapec mal olivovú pokožku, tmavé vlasy a čierne oči. Hovoril jazykom vzdelaných vrstiev, ktorému roľníci ledva rozumeli.

Mali ho za cigánskeho či židovského odkundesa. Ukrývanie Cigánov a Židov, ktorí v tom čase patrili do geta alebo koncentračného tábora, znamenalo vystaviť sa hrozbe najdrsnejších trestov zo strany Nemcov.

Dediny v tejto časti sveta si po stáročia nikto nevšímal. Nachádzali sa v najzaostalejšej časti východnej Európy, boli neprístupné a vzdialené od mestských centier. Školy, nemocnice či elektrinu by ste tu hľadali márne, asfaltové cesty a mosty boli vzácnosťou. Miestni bývali v malých usadlostiach a žili rovnako ako ich prarodičia. Vidiečania sa svárili o prístup k riekam, lesom a jazerám. Jediný zákon, ktorý tu platil, bola tradičná vláda silných a bohatých nad slabými a chudobnými. Delili sa na rímskych katolíkov a pravoslávnych, spájala ich len poverčivosť a nespočetné choroby, ktoré kosili aj ľudí, aj zvieratá.

Svoju neohrabanosť a surovosť si tunajší obyvatelia nevybrali. Pôda bola neúrodná a podnebie nehostinné. Rieky, v ktorých už takmer nebolo rýb, sa často vylievali na pasienky a polia a menili ich na močiare. Do oblasti sa zarezávali rozsiahle slatiny a trasoviská, husté lesy zasa poskytovali hordám rebelov a štvancov osvedčenú skrýšu.

Zaostalosť a bieda tejto časti krajiny sa počas nemeckej okupácie ešte prehĺbili. Veľkú časť chudobnej úrody museli roľníci odovzdávať buď vojakom, alebo partizánom. Odpor by mohol vyvolať trestnú výpravu, ktorá by dedinu premenila na tlejúce ruiny.

Býval som v Martinej chatrči a čakal som, že kedykoľvek, každý deň, každú hodinu si po mňa prídu rodičia. Plač nijakovsky nepomáhal, Marta vzlykaniu nevenovala žiadnu pozornosť.

Staručká Marta sa neustále prehýbala, akoby sa chcela rozlomiť napoly, ale nešlo jej to. Dlhé, nikdy nečesané vlasy sa jej posplietali do nespočetných hrubých chuchvalcov. Hovorila im strapce. Temné sily, ktoré sídlili v strapcoch, skrúcali vlasy a pomaly prehlbovali Martinu senilitu.

Pokrivkávala okolo chatrče, opierajúc sa o hrčovitú palicu a pod nosom si čosi mrmlala v jazyku, ktorému som ledva rozumel. Malú, vysušenú tvár pokrývala sieť vrások a jej hnedočervená farba pripomínala prepečené jablko. Martino chradnúce telo sa neustále triaslo, akoby ním mykala akási vnútorná sila, prsty na kostnatých rukách a pokrútených kĺboch sa jej neprestávali triasť a hlava na dlhom zošúverenom krku sa kývala na všetky strany.

Mala zlý zrak, zreničky jej cez tenučké štrbiny pod hustým obočím sliedili za svetlom, viečka pripomínali brázdy na hlboko rozoranom poli. Z kútikov očí sa jej neprestajne tisli slzy a stekali k nosu, kde sa miešali s lepkavými sopľami, a ďalej k perám, z ktorých odkvapkávali spenené sliny. Pripomínala veľkú, zvnútra prehnitú zelenosivú prášnicu, ktorá čaká na závan vetra, aby z nej vyfúkol čierny prach.

Sprvu som sa jej bál a vždy keď sa ku mne priblížila, zavrel som oči. Cítil som len jej príšerný smrad. Stále spávala v tých istých šatách, považovala ich za najlepšiu ochranu pred početnými chorobami, ktoré by do chatrče mohol zaviať čerstvý vietor.

Na udržanie dobrého zdravia by sa podľa nej človek nemal umývať viac než dva razy do roka, na Vianoce a na Veľkú noc, a aj vtedy len zľahka a bez vyzliekania. Horúcu vodu používala, len keď si v nej raz či dva razy do týždňa máčala nohy a uľavovala si od bolesti z nespočetných kurích ôk, mozoľov a nechtov, ktoré jej zarastali do vysušených prstov.

Často ma hladkala po vlasoch starými, trasúcimi sa rukami, ktoré pripomínali hrable. Pobádala ma, aby som sa hral na dvore a skamarátil sa s domácimi zvieratami.

Napokon som zistil, že nie sú také nebezpečné, ako sa zdajú. Pamätal som sa na príbehy o zvieratách, ktoré mi pestúnka čítavala z obrázkovej knižky. Rozprávkové tvory v nich žili vlastným životom, láskami aj nezhodami a zhovárali sa zvieracím jazykom.

Keď som sliepkam do kurína hodil zrno, zhrčili sa a jedna cez druhú sa predierali. Niektoré sa prechádzali v pároch, iné ďobali do slabších kolegýň. Po daždi sa kúpali v kalužiach, kvočky nad svojimi vajíčkami hrdo rozprestreli krídla a čoskoro ich zmohol spánok.

Na dvore sa diali všelijaké zvláštnosti. Keď sa z vajíčok vyliahli čierne a žlté kuriatka, vyzerali ako živé vajíčka na tenučkých nôžkach. Raz sa chcel ku kŕdľu pripojiť osamelý holub. Očividne nebol vítaný. Keď pristál a krídlami okolo seba zvíril prach, prestrašené sliepky od neho uháňali preč. Strojeným krokom a s hlbokým hrkútaním vyrazil za nimi, držali sa bokom a pohŕdavo ho sledovali. Len čo sa k nim priblížil, s krákoraním sa ponáhľali preč.

Keď sa jedného dňa ako obyčajne pokúšal družiť s kurencami a sliepkami, z neba sa zniesla malá čierna šmuha. Škriekajúce sliepky sa rozutekali do stodoly a kurína. Čierna guča dopadla z oblohy ako blesk. Len holub sa nemal kde ukryť. Nestihol ani roztiahnuť krídla a mocný vták s ostrým, zahnutým zobákom ho prišpendlil k zemi a pustil sa doň. Holubie perie zaliala krv. Z domu vybehla Marta s palicou, ale jastrab hneď elegantne vzlietol, s bezvládnym holubím telom v zobáku.

V oplotenej skalke si Marta chovala hada. Vlnivo sa plazil pomedzi listy a rozoklaným jazykom mával ako bojovou zástavou na vojenskej prehliadke. K svetu sa správal ľahostajne, ani neviem, či si ma niekedy všimol.

Raz sa nadlho schoval do súkromného úkrytu pod rašeliniskom a nevychádzal, hoci tam nemal vodu ani jedlo. Venoval sa akejsi zvláštnej, tajomnej činnosti, o ktorej ani Marta radšej nič nehovorila. Keď sa napokon objavil, hlava sa mu leskla ako vyleštená slivka. Nasledovalo neuveriteľné predstavenie. Had znehybnel a zvinutým telom občas prebehol záchvev. Nakoniec sa pokojne zvliekol z kože a odrazu vyzeral tenší a mladší. Jazykom už nešvihal, zdalo sa mi, že čaká, kedy mu nová koža stvrdne. Starú, polopriehľadnú

kožu si už vôbec nevšímal a čoskoro ju zaplavil roj lačných múch. Marta kožu obradne zdvihla a skryla ju na tajnom mieste. Hadia koža mala mimoriadne blahodarné účinky, ale podľa Marty som bol primladý na to, aby som pochopil, na čo sú dobré.

Spoločne sme tú premenu s úžasom sledovali. Povedala mi, že ľudská duša sa podobne zbavuje tela a potom vzlietne k Bohu. Po dlhom putovaní Boh vezme dušu do svojich teplých dlaní, oživí ju svojím dychom a premení na nebeského anjela alebo ju na večnosť zošle do pekelných hlbín, aby tam trpela ohnivými mukami.

Často sa k nám pozývala malá, hrdzavá veverička. Po jedle na dvore veselo tancovala, klopala chvostom o zem, potichu si popiskovala, váľala sa, poskakovala a trápila kury a holuby.

Veverička za mnou prichádzala každý deň, sedela mi na pleci, bozkala ma na uši, krk, líca a zľahka ma poťahovala za vlasy. Keď sa vyšantila, opäť sa stratila v lese za humnami.

Raz, keď som začul hlasy, vybehol som na blízku vyvýšeninu. Skryl som sa do kríkov a so zhrozením som sledoval, ako dedinskí chlapci moju veveričku naháňajú po poli. Bezhlavo poskakovala a skúšala dosiahnuť útočisko v lese. Aby jej odrezali cestu, fagani pred ňu hádzali skaly. Malá potvorka postupne strácala sily, spomaľovala a jej skoky sa skracovali. Keď ju chlapci napokon chytili, ďalej statočne kládla odpor a hrýzla. Potom sa nad ňou zohli a poliali ju akousi tekutinou z plechovky. Tušil som, že sa chystá čosi príšerné a zúfalo som premýšľal, ako svoju maličkú kamarátku zachrániť. Lenže už bolo neskoro.

Jeden z chlapcov vytiahol z plechovky, ktorú mal prehodenú cez plece, kus dymiaceho dreva a dotkol sa ním veveričky. Nato ju šmaril na zem, kde ju okamžite zachvátili plamene. So škrekom, z ktorého mi tuhla krv v žilách, panicky tancovala po poli, akoby chcela vyskočiť z ohňa. Žiara ju

celú pohltila, vytŕčal z nej len huňatý vrtiaci sa chvost. Dymiace telíčko sa na zemi ešte chvíľu triaslo a čoskoro znehybnelo. Chalani to celé so smiechom sledovali a občas do veveričky štuchli palicou.

Keď mi zomrela jediná kamarátka, nemal som už ráno na koho čakať. Povedal som Marte, čo sa stalo, ale asi mi celkom neporozumela. Niečo si zašomrala, pomodlila sa a domácnosť očarovala svojimi zaklínadlami, aby odplašila smrť, ktorá sa podľa nej neustále zakráda po okolí a pokúša sa dostať dnu.

Marta ochorela. Sťažovala sa na ostrú bolesť pod rebrami, kde kmitá na celý život uväznené srdce. Tvrdila mi, že neduh na ňu zoslal buď Boh, alebo Diabol, aby sa tak zbavil ďalšieho smrteľníka a ukončil jej pobyt na zemi. Nechápal som, prečo sa Marta jednoducho nezvlečie z kože a nezačne nový život, ako to robia hady.

Keď som jej to navrhol, rozhnevala sa a vynadala mi do bezbožných cigánskych bastardov a Diablovho spojenca. Podľa Marty choroba prichádza vtedy, keď to človek najmenej očakáva. Môže sa vám zakrádať za chrbtom a skočiť vám na plecia, kým v lese zbierate jahody, alebo sa vynoriť z vody, keď sa v člne plavíte po rieke. Choroba sa do tela vkráda nebadane a prefíkane, vzduchom, vodou, dotykom so zvieratami alebo s inými ľuďmi, môže ju dokonca spôsobiť – a pri tom sa na mňa varovne zahľadela – pohľad páru čiernych očí posadených blízko orlieho nosa. Takému pohľadu sa hovorí cigánsky alebo bosorácky a môže spôsobiť ochrnutie, mor, dokonca smrť. Preto som mal zakázané pozerať sa jej a takisto domácim zvieratám priamo do očí. Keď som sa náhodou pozrel zvieratám alebo jej do očí, nakázala mi rýchlo si tri razy odpľuť a prežehnať sa.

Často sa rozčuľovala, keď jej skyslo cesto, čo zamiesila na chlieb. Vyčítala mi, že som priniesol kliatbu a za trest mi dva dni nedala chleba. Vtedy som sa chcel Marte zapáčiť, nepozerať sa jej do očí, a tak som skúšal chodiť so zavretý-

mi očami. Potkýnal som sa o nábytok, vylieval vedrá, vonku som jej pošliapal záhony, do všetkého som narážal ako krtko oslepený prudkým slnečným svetlom. Marta medzitým pozbierala trochu husieho páperia a posypala ním žeravé uhlíky. Dym potom rozfúkala po miestnosti a recitovala pri tom zaklínadlá, ktoré mali zahnať všetky kliatby. Napokon vyhlásila, že sme odkliati. A mala pravdu, pretože nasledujúci raz vždy upiekla dobrý chlieb.

Bolestiam a chorobe sa Marta nepoddávala a neustále s nimi viedla neľútostný boj. Keď boli bolesti neznesiteľné, vzala kus surového mäsa, nadrobno ho pokrájala a vložila do hlineného krčahu. Zaliala ho vodou, ktorá musela byť vytiahnutá zo studne krátko pred úsvitom. Krčah zakopala do kúta baraku. Vravela, že kým sa mäso rozložilo, bolesti na niekoľko dní ustúpili. Keď sa jej zasa priťažilo, liečebnú procedúru zopakovala.

V mojej prítomnosti nikdy nič nepila a neusmievala sa. Verila, že inak by som jej mohol porátať zuby a za každý zrátaný zub by prišla o rok života. Popravde, veľa zubov jej nezvyšovalo, ale uvedomil som si, že v jej veku už bol každý rok života veľmi vzácny.

Aj ja som sa usiloval piť a jesť bez ukazovania zubov, a v čierno-modrom odraze v studni som trénoval, ako sa usmievať so zavretými ústami.

Vlasy, ktoré jej padali na dlážku, som mal zakázané zbierať. Na vážnu chorobu hrdla vraj stačil uhrančivý pohľad na jediný vypadnutý vlas.

Po večeroch Marta sedávala pri peci, pokyvkávala hlavou a popod nos si mrmlala modlitby. Ja som vysedával pri nej a myslieval som na rodičov. Spomínal som si na hračky, s ktorými sa už určite hrali iné deti. Na veľkého plyšového maca so sklenými očami, lietadlo s točiacimi sa vrtuľami a s pasažiermi, ktorým bolo cez okienka vidieť do tvárí, na malú pohyblivú cisternu a hasičské auto s výsuvným rebríkom.

V Martinej chatrči sa odrazu oteplilo, moje predstavy boli ostrejšie a skutočnejšie. Videl som mamu, ako sedí za klavírom, počul som, ako spieva. Na chvíľu ma premkol strach spred operácie slepého čreva, ktoré mi vzali, keď som mal štyri roky. Vybavili sa mi lesklé nemocničné chodby, pocit, keď mi nasadili masku s uspávacím plynom, ktorý ma premohol prv, než som narátal do desať.

Lenže spomienky sa rýchlo zmenili na obyčajnú rozprávku, podobnú tým, čo mi rozprávala pestúnka. Dumal som, či ma rodičia vôbec niekedy nájdu. Vedia, že pri ľuďoch s uhrančivým pohľadom nesmú piť a usmievať sa, aby im neporátali zuby? Spomenul som si na otcov široký, uvoľnený úsmev a pochytili ma obavy; ukazoval pri tom toľko zubov, že keby mu niekto pobosoroval, určite by čoskoro zomrel.

Keď som sa jedného rána zobudil, v chatrči sa nekúrilo. Oheň v peci vyhasol a Marta stále nehybne sedela uprostred izby. Početné sukne mala vykasané a holé nohy ponorené do vedra s vodou.

Pokúsil som sa jej prihovoriť, ale neodvetila mi. Pošteklil som ju na studenej, stuhnutej ruke, ale jej kostnaté prsty sa ani nepohli. Ruka jej nehybne prevísala z opierky ako mokrá bielizeň na šnúre za bezveterného dňa. Keď som jej nadvihol hlavu, zaslzené oči akoby sa pozerali priamo na mňa. Taký pohľad som dovtedy videl jediný raz, keď rieka vyhodila na breh mŕtve ryby.

Domyslel som si, že Marta sa chystá zvliecť sa z kože a nesmiem ju pri tom vyrušovať podobne ako hada. Hoci som si nebol načistom, čo si počať, snažil som sa byť trpezlivý.

Vonku bola neskorá jeseň, vietor lámal skrehnuté konáriky, odtŕhal posledné listy a odnášal ich k oblohe. Sliepky ospalo posedávali na hniezdach a po očku sklesnuto pozorovali okolie. Bolo chladno a nevedel som, ako zakúriť. Akékoľvek úsilie primať Martu k odpovedi zlyhalo. Bez po-

hybu sedela na svojom mieste a čosi, neviem čo, sústredene pozorovala.

Keďže som nemal nič na práci, šiel som si ľahnúť. Bol som si istý, že až sa zobudím, Marta bude pobehovať po kuchyni a pod nosom si šomrať žalmy. Lenže keď som večer vstal, stále si vo vedre máčala nohy. Bol som hladný a bál som sa tmy.

Rozhodol som sa, že zažnem petrolejku. Pustil som sa do hľadania zápaliek, ktoré predo mnou starostlivo schovávala. Z police som opatrne vzal lampu, lenže sa mi pošmykla v rukách a na zem sa vylialo trochu petroleja.

Zápalky odmietali spolupracovať. Keď sa jedna konečne rozžiarila, zlomila sa a spadla do petroleja na dlážke. Plameň sprvu ostýchavo blikal na mieste a vypúšťal obláčiky modrého dymu. Potom odvážne poskočil doprostred izby.

Tma sa odrazu pominula a Marte som videl jasne do tváre. Zdalo sa, že si vôbec nevšíma, čo sa okolo nej deje. Oheň, ktorý sa štveral po stenách a po nohách prúteného kresla, jej vôbec neprekážal.

Už mi nebolo chladno. Plamene sa priblížili k vedru, v ktorom si Marta máčala chodidlá. Musela tú páľavu cítiť, ale ani sa nepohla. Obdivoval som jej výdrž. Sedela tam celú noc a celý deň a ani sa nepomrvila.

V izbe bolo odrazu veľmi horúco. Ohnivé jazyky vyliezli po stenách ako popínavý vinič. Trepotali sa a praskali ako vysušené makovice pod nohami, najmä pri okne, kde sa zvonka predieral čerstvý vzduch. Stál som pri dverách pripravený utiecť a čakal som, kedy sa Marta pohne. Ale tá ďalej nehybne sedela na mieste, akoby nevedela, čo sa pri nej odohráva. Plamene jej ako prítulný psík olizovali ovísajúce ruky. Na rukách jej oheň zanechával fialové stopy a štveral sa ďalej k zamasteným vlasom.

Marta blkotala ako vianočný stromček a odrazu prepukla do jagavej žiary. Na hlave sa jej sformoval ohnivý klobúk, zmenila sa na fakľu. Pomaly ju zo všetkých strán obkolesili

plamene a vždy keď do vedra spadol kus spálenej vesty z králičej kože, voda v ňom zasyčala. Videl som, ako sa jej pod plameňmi šúverí zvráskavená, ochabnutá koža a belostné fľaky na kostnatých pleciach.

Posledný raz som na ňu zavolal a vybehol som na dvor. Sliepky vo výbehu pri dome zúrivo mávali krídlami a horúčkovito pobehovali hore-dole. Zvyčajne pokojná krava bučala a hlavou trieskala do dverí stodoly. Povedal som si, že nebudem čakať, kým mi to Marta dovolí a vyslobodím sliepky na vlastnú zodpovednosť. Bláznivo sa vyrútili von, zúfalo sa usilovali vzlietnuť, pričom bez výsledku plieskali krídlami. Krave sa podarilo preraziť dvere stodoly. Vybrala si miesto v bezpečnej vzdialenosti od ohňa, v ústach zamyslene prevaľovala svoj žuvanec a pozorovala, čo sa deje.

Teraz už bolo v chatrči ako v kotle, zo škár okien šľahali von plamene. Slamená strecha sa chytila odspodu a šíril sa z nej skazonosný dym. Marta ma udivovala. Naozaj jej je to jedno? Žeby zaklínadlá a čary spôsobili, že oheň, ktorý všetko okolo nej obracia na prach, jej nedokáže ublížiť?

Stále nevychádzala z domu. Páľava sa stávala neznesiteľnou, musel som prejsť na druhú stranu dvora. Kurína aj stodoly sa zmocnil oheň. Po dvore sa divo preháňala armáda potkanov, ktorých vyhnala horúčava. Z tmy na poli žiarili žlté mačacie oči a odrážali sa v nich plamene.

Hoci sa stále neukazovala, bol som presvedčený, že Marta každú chvíľu vyjde von nezranená. Lenže keď sa zrútila jedna zo stien a odhalila spálenisko vnútri, začal som pochybovať, či ju ešte niekedy uvidím.

Zazdalo sa mi, že v oblakoch dymu, ktoré stúpali k oblohe, vidím čosi nezvyčajné a podlhovasté. Čo to mohlo byť? Že by to bola Martina duša, ktorá mieri k nebesám? Alebo to bola sama Marta? Oživil ju oheň tým, že ju zbavil starej chrastavej kože a ona teraz opúšťa Zem na ohnivej metle ako čarodejnica z rozprávok, ktoré mi rozprávala mama?

Zadumane som hľadel na to ohnivé predstavenie, lenže ľudské hlasy a brechanie psov ma vrátili na zem. Blížili sa sedliaci. Marta ma pred dedinčanmi vždy vystríhala. Vravela, že keď sa im osamote dostanem do rúk, utopia ma ako prašivé mača alebo ma zabijú sekerou.

Hneď ako som vo svetle zbadal prvé postavy, rozbehol som sa preč. Nezbadali ma. Uháňal som ako blázon, v tme som sa potkýnal o pne a škrabali ma tŕnisté kríky. Nakoniec som vbehol do doliny. Počul som vzdialené hlasy, dunenie padajúcich stien a napokon som zaspal.

Zobudil som sa na úsvite, napoly zmrznutý. Nad dolinou sa ako pavučina vznášal chuchvalec hmly. Vyštveral som sa späť na kopec. Na mieste, kde ešte včera stál Martin statok, ležala hromada spáleného dreva a popola. Zo spáleniska stúpal kúdol dymu, občas z neho vyšľahol plameň.

Všetko stíchlo. Bol som presvedčený, že teraz za mnou prídu rodičia. Veril som, že sa s nimi stretnem v doline. Bol som si istý, že aj keď sú ďaleko, určite vedia, čo sa so mnou porobilo. Nie som hádam ich syn? Načo sú rodičia dobrí, ak nie na to, aby boli s deťmi, keď im hrozí nebezpečenstvo?

Pre prípad, že sú niekde blízko, som na nich zavolal. Lenže nikto sa mi neozval.

Bol som premrznutý, slabý a hladný. Netušil som, čo si počať a kam sa podieť. Rodičia stále neprichádzali.

Triasol som sa a vracal. Musel som ísť k ľuďom. Nedalo sa inak, len sa vybrať za nimi.

Na dotlčených nohách som sa, opatrne krívajúc, vydal po žltej jesennej tráve k vzdialenej dedine.

2

RODIČIA SA NEUKÁZALI. ROZBEHOL SOM SA KRÍŽOM CEZ pole smerom k domcom roľníkov. Na križovatke stál zhnitý krucifix, ktorý bol kedysi natretý na modro. Zo svätej postavy sa do prázdnych polí a červenej žiary vychádzajúceho slnka pozeral pár ledva badateľných uplakaných oči. Na kríž si sadol sivý vták. Keď si ma všimol, roztiahol krídla a odletel.

Vietor roznášal po krajine pach spáleného Martinho domu. K studenej oblohe sa z vyhasínajúceho spáleniska dvíhal úzky pásik dymu.

Premrznutý a plný obáv som prišiel do dediny. Po oboch stranách prašnej cesty sa tiesnili chatrče spolovice zapustené do zeme, s nízko prevísajúcimi slamenými strechami a zatlčenými oknami.

Všimli si ma psy, začali zavýjať a napínali reťaze, ktorými boli priviazané k plotom. Od strachu som zastal uprostred cesty, bál som sa, že sa niektorý z nich môže odtrhnúť.

Hlavou pri preblesla príšerná obava, že rodičia si po mňa neprišli a ani neprídu. Sadol som si a opäť som sa rozplakal, volal som na tata, mamu a dokonca na opatrovateľku.

Zhrčila sa okolo mňa skupina ľudí, ktorí sa zhovárali neznámym nárečím. Ich podozrievavé pohľady a gestá vzbudzovali strach. Niekoľkí priviedli psy, tie vrčali a chceli sa ku mne dostať.